

РОЗДІЛ III. РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ

УДК 327.37-049.5(520)

Наталія Карпчук,

доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

ORCID ID 0000-0002-9998-9538

Natalia.Karpchuk@vnu.edu.ua

Андрій Моренчук,

кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

ORCID ID 0000-0002-2394-9046

Morenchuk.Andriy@vnu.edu.ua

Андрій Моренчук-молодший,

аспірант кафедри міжнародних комунікацій та політичного аналізу,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

ORCID ID 0000-0002-2173-1190

andrew.morenchuk@gmail.com

DOI 10.29038/2524-2679-2021-01-206-220

ЗАГРОЗИ РЕГІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ ЯПОНІЇ

На основі аналізу офіційних щорічних звітів японських урядових структур – Міністерства оборони та Міністерства закордонних справ («Біла книга Оборони», «Дипломатична синя книга») визначено основні актуальні загрози в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні для безпеки сучасної Японії. Особливу увагу приділено військовим розробкам та діям безпосередніх сусідів Японії. Проаналізовано ключові тенденції у військовій політиці Китаю, Північної Кореї й Російської Федерації, які створюють напруженість у відносинах із Японією та є причиною дестабілізації в регіоні. Виокремлено ключові заходи, ужиті японським керівництвом для протидії цим загрозам. Визначено, що навколо Японії зосереджені держави, котрі мають значний військовий потенціал як у кількісному, так і в якісному плані. Простежено чіткі тенденції щодо подальшого збільшення військових ресурсів й активізації діяльності збройних сил регіону. Це змушує керівництво країни шукати

підходи до розв'язання проблем безпеки. У грудні 2013 р. затверджено стратегію національної безпеки.

Основною метою стратегії є забезпечення миру, стабільності та процвітання міжнародного співтовариства в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні з позицій активного пацифізму. У грудні 2018 р. на конференції Радою національної безпеки й Кабінетом Міністрів Японії затверджено Головну програму національної оборони. Вона визначає військовий потенціал та необхідний рівень оборони Японії протягом наступних десяти років. До запланованих заходів, спрямованих на зміцнення обороноздатності, належать збільшення можливостей у таких нових областях, як космос, кіберпростір та електромагнітний простір; збільшення військово-морських та повітряних сил, нарощування потенціалу засобів повітряної атаки, протиповітряної й протиракетної оборони, мобільного розгортання та інших традиційних видів оборони; підвищення оборони шляхом резервування запасів боєприпасів і палива; безпека маршрутів морського транспорту та всіх важливих інфраструктур; посилення ключових складових частин оборонного потенціалу за рахунок збільшення людського потенціалу та спроможності технологічних і промислових баз, а також перегляду технічного оснащення тощо.

Констатовано, що зараз можна фіксувати лише основні тенденції в процесі розробки концепції оборони й виокремити ключові напрям, у яких вона може рухатися. Водночас фіксується зростання військового елемента в стратегії національної безпеки Японії на сучасному етапі.

Ключові слова: безпека, загроза, ядерна програма, протистояння, зброя, Азіатсько-Тихоокеанський регіон.

1. ВСТУП

Постановка наукової проблеми. Початок ХХІ ст. поставив перед Японією комплекс зовнішньополітичних проблем, що зумовили актуальність адаптації національного зовнішньополітичного курсу до нових умов. Завдання ускладнюється низкою суперечливих факторів розвитку регіональних і глобальних загроз національній безпеці Японії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед джерел, які відображають розвиток військових ресурсів різних країн світу, динаміку міжнародних конфліктів тощо, є щорічники Стокгольмського міжнародного інституту дослідження миру – СІПРІ [1], [2] (офіційна сторінка – <https://www.sipriyearbook.org/>). Це незалежний міжнародний інститут, що займається дослідженням проблем конфліктів, озброєнь, контролю над озброєннями та роззброєння. Поряд з іншим тут можна

знайти аналітичні оцінки розвитку військових програм Китайської Народної Республіки, Корейської Народно-Демократичної Республіки й Російської Федерації.

Важливими джерелами для дослідження зовнішньої політики Японії є Білі та Блакитні книги. Так, Міністерство оборони Японії щороку готує аналітичні доповіді, у яких подається аналіз ключових проблем у регіоні та аналітичні доповіді, у яких подається аналіз ключових проблем у регіоні та шляхів їх розв'язання – Білі книги [3–6]. Подібні щорічні доповіді готуються також Міністерством закордонних справ Японії – Блакитні книги [7–9]. Передусім, вони характеризують міжнародні відносини та дипломатію Японії, однак часто стосуються й безпекових аспектів. Крім того, важливу інформацію можна почерпнути з нормативно-правових актів, міжнародних угод, укладених Японією, заяв і виступів її урядовців тощо.

Специфіка формування системи колективної безпеки в регіоні Східної Азії досліджується Ф. Фукуямою [10]. Він підкреслює, що тут у зв'язку з низкою факторів склалася модель, яку умовно можна трактувати як «колесо зі спицями». Тобто система колективної безпеки може розвиватись у форматі двосторонніх договорів між країнами регіону та США – основного гаранта захисту.

В історичному контексті розглядати безпекову політику Японії дають можливість роботи таких учених, як Г. Хук, Дж. Гілсон, В. Хаджес, Х. Добсон, Р. Мейсон, П. О'Ші [11; 12], О. Мікал [13], А. Орос [14], Б. Сінгх [15]. Натомість робота У. Ханссена простежує її від завершення Другої світової війни до 2019 р. [16]. Зокрема, підкреслюється, що на зміни в політичному курсі у сфері безпеки сучасної Японії мали вплив не лише загрозові дії з боку КНР і КНДР, але й заяви та кроки адміністрації американського президента Д. Трампа. На залежності політики безпеки Японії від США й КНР наголошує також й К. Ііда [17].

Мета дослідження. Ситуація в Азійсько-Тихоокеанському регіоні суттєво змінюється протягом останніх років. Тому важливо дослідити стан безпекової ситуації навколо Японії. Для цього потрібно визначити джерела й рівень загроз, їх динаміку та визначити заходи, які здійснює керівництво Японії з метою посилення рівня безпеки своїх і навколишніх територій.

Методи дослідження. Під час опрацювання фактичного матеріалу доцільно опиратися на комплекс наукових методів. Важливу роль відіграють загальнологічні методи, а саме метод аналізу й синтезу. Аналіз являє собою процес розумового або фактичного розкладання цілого на

складові частини, а синтез – поєднання різних елементів у єдине ціле. Аналіз дає змогу вивчити окремі сторони об'єкта, зробити низку наукових абстракцій, виявити певні поняття. Подальше їх поєднання приводить до визначення більш глибокої сутності цілого. Історичний метод передбачає розгляд певних процесів у їх еволюційному розвитку та динаміці. Також застосовувався порівняльний метод для виокремлення спільних і відмінних рис у спектрі загроз, тактики поведінки суб'єктів, порівняння ознак, властивостей, статистичних величин тощо.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Керівництво Японії виокремлює низку відмінних рис, що визначають сучасну ситуацію у сфері безпеки. Так, зростає невизначеність із погляду наявного порядку й суперництва між державами на політичній, економічній і військовій аренах. Усе більш зтяжного характеру набуває проблема «сірої зони». Потребують уваги також методи так званої «гібридної стратегії», що зумисно затирають межі між війною та миром. Науково-технічний прогрес кардинально змінює всі обриси безпекової політики. Сучасну ситуацію радикально міняють новітні технології в космічній, кібернетичній й електромагнітній сферах [5]. Стають актуальними такі завдання у сфері забезпечення безпеки, реагувати на які зусиллями однієї держави стає все складніше, наприклад, у кіберпросторі, забезпеченні безпеки морських комунікацій, заходів щодо боротьби з поширенням зброї масового ураження та боротьбою з міжнародним тероризмом [6].

Занепокоєння Японії викликає стрімка модернізація збройних сил Китаю. На сучасному етапі Китай реалізує завдання модернізації своїх збройних сил до 2035 р. і перетворення Народновизвольної армії Китаю (НВАК) в одну з найсильніших армій світу до середини ХХІ ст. Для реалізації цього завдання з кожним роком зростають військові витрати Китаю. Так, якщо Японія у 2020 р. витратила на оборону понад 5 трлн єн, то КНР – понад 20 трлн [6].

На фоні різкого збільшення оборонного бюджету Китай швидко зміцнює свій військовий потенціал у широкому діапазоні з упором на ядерну й ракетну міць, а також морські та повітряні сили. Крім зміцнення традиційного військового потенціалу, останніми роками освоюються й нові види практичних оперативних можливостей, таких як отримання інформаційної переваги, а також таких, що стосуються кібернетичного, космічного й електромагнітного простору [4].

Припускають, що Китай прагне сформувати потенціал ведення операцій у більш віддалених морських акваторіях, зокрема отримати можливість зосереджувати свої сили в морських акваторіях, що за межами внутрішнього оборонного периметра («першого острівного ланцюга») і являють собою території зовнішнього оборонного периметра («другого острівного ланцюга») [6].

Активізуються морські й повітряні сили Китаю навколо морських і повітряних територій Японії. Так, якщо у 2018 р. зафіксовано 607 китайських суден, що увійшли в японські води, а їх перебування загалом становило 158 днів, то у 2019 р. нараховувалося 1097 суден із загальним перебуванням 282 дні [6].

Китай здійснює повномасштабну політику цивільно-військової інтеграції в різних сферах, прагнучи до об'єднання військових і цивільних ресурсів в обох напрямках, а також активно займається розробками та придбанням передових технологій, які можна задіяти у військовій сфері, і нарощує потенціал ведення бойових операцій [5].

Занепокоєння викликає те, що Китай в односторонньому порядку розширює та активізує свою діяльність у японських територіальних водах, зокрема біля острова Сенкаку. Крім того, Китай створює штучні острови в Південно-Китайському морі й перетворює їх у військові опорні пункти. Китай просунувся в побудові та масштабній меліорації земель у семи місцях на островах Спратлі, розмістивши там артилерійські батареї. Отже, ці місця, по суті, перетворено в китайські військові бази.

Крім того, Китай також здійснює мілітаризацію Парасельських островів. Так, там відбуваються вильоти й посадки військових бомбардувальників. Воєнна діяльність КНР у Південно-Китайському морі розширюється, а сама експансія передбачає зміну статусу як доконаного факту.

З іншого боку, Китай виявляє зацікавленість до заходів щодо запобігання надзвичайним ситуаціям на морі та в повітряному просторі. Наприклад, у 2018 р. Японія й Китай офіційно домовилися про впровадження «Механізму морського та повітряного зв'язку між оборонними відомствами Японії та Китаю». Китай сприяє ініціативі «Один пояс і один шлях». Припускають, що, надаючи підтримку у будівництві портової інфраструктури країнам в Індійському й Тихоокеанському регіонах, він розраховує отримати пункти базування, доступні й для військового призначення. Крім того, не виключають, що стабілізація ситуації регіоні завдяки діям НВАК, у тому числі в боротьбі з піратством, і підвищення потенціалу боротьби з тероризмом

у прибережних країнах у ході проведення сумісних навчань, відіграє роль підкріплювального фактора в забезпечення цієї концепції [6].

Проте швидка модернізація НВАК, підвищення ефективності потенціалу та одностороння ескалація діяльності в районах навколо Японії без достатньої прозорості створюють серйозні проблеми у сфері безпеки як у регіоні, так і на міжнародному рівні в цілому.

Починаючи з 2016 р., значно зросла напруга з боку Північної Кореї. Північна Корея реалізує активну та вкрай непрозору військову ядерну програму. За цей час Пхеньян здійснив шість ядерних випробувань і запустив понад 70 балістичних ракет [6]. За оцінками, Північна Корея, станом на січень 2019 р. мала близько 20–50 ядерних боєприпасів [5]. Отже, реалізація ракетно-ядерної програми Північною Кореєю просунулася далеко вперед. Ці військові демарші Північної Кореї становлять безпрецедентно серйозну й нагальну загрозу безпеці Японії та завдають значної шкоди миру та безпеці в регіоні й у міжнародному співтоваристві.

На саміті на найвищому рівні лідерів Північної Кореї та США в червні 2018 р. Кім Чен Ин неодноразово заявляв про свій намір здійснити повну денуклеаризацію Корейського півострова. Поряд із заявами про призупинення ядерних випробувань і випробувальних запусків міжконтинентальних балістичних ракет (МБР) Північна Корея продемонструвала ядерний полігон у Пунгері. Крім того, заявила також про те, що має намір продемонструвати Західний випробувальний полігон Сохе (або Тончхан-ні) зі стартовим майданчиком для запуску ракет і полігоном для випробування ракетних двигунів, а також ядерний об'єкт у Йонбені. Але лише за умови, що США погодяться частково відмінити санкції проти країни. Однак зустріч на найвищому рівні лідерів Північної Кореї й США, яка відбулась у лютому 2019 р., закінчилася безрезультатно: сторонами не досягнуто жодної домовленості. На пленарному засіданні Центрального комітету Трудової партії Кореї в грудні 2018 р. північнокорейський лідер Кім Чен Ин заявив, що країна продовжуватиме розробку стратегічного озброєння до тих пір, поки не буде припинена ворожа політика щодо Північної Кореї з боку США [6].

З іншого боку, японські військові аналітики припускають, що Північна Корея зуміла здійснити мініатюризацію ядерного заряду й налагодити виробництво ядерних боєголовок, які можуть бути завантажені в балістичні ракети, що в її арсеналі сьогодні перебуває декілька сотень балістичних ракет, спроможних нанести удар по території Японії. При цьому запуски, окрім пускових шахт, можуть здійснюватися з використанням транспортно-пускових установок або з підводних човнів.

Не виключена також вірогідність того, що у вересні 2017 р. Північна Корея здійснила випробування водневої бомби. Потужність заряду оцінюється приблизно в 160 кт, що робить його найпотужнішим випробуванням на сьогодні [3].

Ракетні запуски Північної Кореї засвідчують, що вона прагне до збільшення дальності польоту балістичної ракети. Підвищуються точність й експлуатаційні параметри вже прийнятих на озброєння балістичних ракет із метою нанесення ударів по площах із суцільним ураженням. Здійснюється диверсифікація форм запусків. Північна Корея проводить розробки ракетних двигунів на твердому паливі. Усе це сприяє підвищенню рівня засекреченості операцій і швидкості дій, ускладнюючи розпізнання ознак запланованого запуску, і направлено на нарощування потенціалу раптового нападу.

Також Північна Корея здійснює диверсифікацію траєкторій пуску ракет. Підтверджено запуск ракети, здійснений у формі крутої орбіти. Запуск балістичної ракети по навісній траєкторії значно ускладнює перехоплення цілі.

Із початку 2017 р. Північна Корея запустила чотири види балістичних ракет нової модифікації. Так, запуснені 12 лютого і 21 травня 2017 р. балістичні ракети з підводних човнів (БРПЛ) нового типу були запуснені, як передбачається, по дещо завищеній траєкторії, ніж зазвичай. Дальність їх польоту перевищує 1000 км.

Ракета нової модифікації, яка запуснена 14 травня 2017 р., була також запуснена по навісній траєкторії. Однак якби та ж сама ракета запускала по оптимальній траєкторії, то, за оцінками японських спеціалістів, дальність її польоту цілком могла досягти порядку 5000 км. Збільшення дальності польоту північнокорейських балістичних ракет викликає стурбованість у японського керівництва.

Запуснена 29 травня 2017 р. нова балістична ракета, судячи з усього, є модифікованою версією ракети «Скад». Основне її призначення – точно вражати бойові кораблі супротивників та інші індивідуальні цілі.

Що стосується балістичної ракети, запусненої 4 липня 2017 р., з огляду на висоту і відстань, яку вона пролетіла, можемо припустити, що максимальна дальність її польоту перевищує 5500 км, у зв'язку з чим вона може бути віднесена до класу міжконтинентальних балістичних ракет (ICBM).

Північна Корея також повідомила, що ці випробування призначалися для демонстрації технологій входження боєголовки в щільні шари атмосфери, тому можна припустити, що вона ставить перед собою мету практичного впровадження міжконтинентальних балістичних ракет [3].

У нових балістичних ракетах малої дальності трьох видів, запущених, починаючи з травня 2019 р., уже використовується твердопаливний двигун, Їхня особливість полягає в тому, що вони спроможні здійснювати політ на нижчій висоті, ніж звичайні балістичні ракети. Це вказує на намір прориву систем ПРО. Занепокоєння викликає вірогідність застосування таких високих технологій на ракетах великої дальності [6].

Північна Корея прагне ускладнити й диверсифікувати форми нанесення ударів, нарощує і якісно покращує свій потенціал нанесення удару. Стає все більш складно виявити ознаки запуску ракет на ранньому етапі, або передбачити удар заздалегідь. Це створює нову проблему у сфері збору інформації, попередження про нанесення удару й підготовки до перехвату.

25 березня 2021 р. Північна Корея здійснила запуск двох балістичних ракет у напрямі Японії. Вони впали в море в нейтральних водах. Вони подолали відстань понад 450 км. За даними офіційних джерел КНДР, ракети, здатні переносити боеголовку вагою до 2,5 тонн, пролетіли близько 600 км. Цей запуск став уже другим за тиждень – перший відбувся 22 березня. Японська сторона оцінила їх як «посилення напруженості напередодні Олімпійських ігор» [18], [19]. Певним чином ці запуски можна розглядати і як перевірку реакції нової адміністрації у Вашингтоні.

Передбачено, що в Північній Кореї є кілька об'єктів, здатних виробляти хімічні речовини з уже значним накопиченим їх запасом. Також вважається, що Північна Корея має деяку інфраструктуру для виробництва біологічної зброї. Тому існує загроза того, що Північна Корея може споряджати балістичні ракети біологічною або хімічною зброєю [4].

Серйозні занепокоєння викликають також дії Російської Федерації в регіоні. Високий рівень має динаміка бойових зльотів японських Повітряних сил самооборони проти російських літаків, що порушують повітряний простір. Зокрема, такі правопорушення здійснені російськими літаками в червні та липні 2019 р. У червні 2019 р. два російських стратегічних бомбардувальники здійснили обліт навколо Японії. Під час польоту з півдня на північ; до Тихого океану вони двічі вторглись у повітряний простір Японії. У липні того ж самого року російський літак дальнього радіолокаційного виявлення А-50 порушив повітряний простір над островами Такесіма. У лютому 2020 р. вперше помічено розміщення винищувачів бомбардувальників Су-34, що перебувають на озброєнні на Далекому Сході.

Японію непокоїть посилення співпраці у військовій сфері між Російською Федерацією та Китайською Народною Республікою. Так, у липні 2019 р. відбулося сумісне патрулювання авіагрупою в складі двох російських стратегічних бомбардувальників Ту-95 і двох китайських

бомбардувальників Xian H-6 над Японським і Східнокитайським морями. У вересні 2019 р. міністр оборони РФ С. Шойгу й заступник голови Центральної військової ради КНР Чжан Юся підписали низку документів про військово-технічну співпрацю.

У масштабних загальновійськових навчаннях збройних сил Російської Федерації «Восток–2018» брали участь не лише частини й з'єднання Східного військового округу, але також і Центрального військового округу, Північного флоту та ін. Ці маневри стали найкрупнішим заходом підготовки військ в історії російської армії з часів розпаду СРСР. Суттєвою особливістю цих навчань стала перша в історії участь у них контингенту Народно-визвольної армії Китаю й Монголії.

У жовтні 2019 р. оголошено про проведення на полігонах Східного військового округу в Сахалінській області та Приморському краї тактичного навчання з протидесантної оборони з участю 8000 військовослужбовців, 3000 одиниць озброєнь і військової техніки й до 50 літаків та гелікоптерів [6].

Росія докладляє зусилля щодо відновлення ослабленої військової могутності, а також здійснює модернізацію ядерного потенціалу в пріоритетному порядку з метою урівноваження бойового потенціалу зі США. Визнаючи той факт, що розгортання системи ПРО в США і за їх межами порушить рівновагу ядерного потенціалу зі США, Росія здійснює розробки й розгортання нових видів зброї, таких як ракетні комплекси стратегічного призначення, оснащені гіперзвуковим маневруючим бойовим блоком, призначеним для прориву систем ПРО.

Як тільки США оголосили про вихід із Договору про ліквідацію ракет середньої й малої дальності, а також заявили про свої наміри, що стосуються розробки ракет наземного базування середньої дальності з нормальним типом боєголовки, Росія заявила про свої наміри розробити вдосконалені крилаті ракети наземного базування на основі наявних крилатих ракет середньої дальності морського базування, а також нові наземні крилаті ракети середньої дальності, оснащені гіперзвуковим маневруючим бойовим блоком [5].

Що стосується звичайного бойового потенціалу, то Росія здійснює розробки винищувачів 5-го покоління й крупні БПЛА з функцією нанесення ударів. Крім того, вона активізує свою діяльність у нових сферах, уключаючи космічну та електромагнітну сфери [6].

У рамках зміцнення бойового потенціалу морських стратегічних сил, до 2023 р. Росія планує введення в бойовий склад Тихоокеанського флоту п'яти атомних підводних човнів класу «Борей» і «Борей-А» з балістичними ракетами «Булава» на борту. Два підводних човни такого

класу вже були розміщені. У 2013 р. – К-550 «Александр Невский», а у 2014 р. – К-551 «Владимир Мономах» [20].

Росія продовжує будівництво військових об'єктів на Північних територіях. У 2016 р. вона офіційно заявила про розміщення на островах Ітуруп і Кунашир ракет класу «земля-корабель». На острові Ітуруп активізується діяльність, уключаючи призначення цивільного аеропорту як для цивільних, так і для військового розгортання й використання винищувачів. У 2018 р. на о. Ітуруп прийняті на озброєння винищувачі Су 35.

Отже, діяльність збройних сил Російської Федерації на територіях, які Японія вважає фактично окупованими, продовжує активізуватись.

В останні роки на тлі економічного зростання та інших чинників, країни Південно-Східної Азії збільшують свої витрати на оборону й здійснюють модернізацію збройних сил, приймаючи на озброєння сучасні винищувачі четвертого покоління та підводні човни.

Отже, рівень напруженості й загроз, на думку японських аналітиків, у регіоні та світі в цілому зростає. Навколо Японії зосереджені держави, які володіють значним військовим потенціалом як у кількісному, так і в якісному вимірі.

Простежено яскраво виражені тенденції щодо подальшого нарощування військового потенціалу та активізації діяльності збройних сил країн регіону. В Індо-Тихоокеанському регіоні відсутні дієві форми регіональної співпраці у сфері безпеки. Продовжують залишатися невирішеними також територіальні суперечки й проблеми об'єднання розділених держав. В останні роки поряд із тим, що ситуація «сірої зони» навколо територіальних, суверенних та економічних інтересів набуває все більш затяжного характеру, вона містить у собі ризики стрімкого розвитку до більш серйозних масштабів без появи яких-небудь об'єктивних передумов.

Це змушує керівництво країни шукати нові підходи до розв'язання проблем безпеки. У грудні 2013 р. прийнято стратегію національної безпеки. Її головним принципом визначається більш активний внесок Японії в забезпечення миру, стабільності та процвітання міжнародної спільноти в Азійсько-Тихоокеанському регіоні з позицій активного пацифізму. У грудні 2018 р. на засіданні Ради національної безпеки й Кабінету міністрів Японії прийнято Основну програму національної оборони. У ній визначено зміст оборонного потенціалу та необхідний рівень оборони Японії в перспективі на найближчі десять років. Серед запланованих заходів, спрямованих на посилення оборонного потенціалу, можемо виділити:

- нарощування потенціалу можливостей у таких новітніх сферах, як космос, кіберпростір й електромагнітний простір;
- нарощування потенціалу морських та повітряних сил, потенціалу засобів повітряного нападу, що застосовуються поза досяжністю засобів ППО, комплексного потенціалу протиповітряної й протиракетної оборони, потенціалу мобільного розгортання та інших традиційних видів оборони;
- посилення стійкості та міцності оборони за рахунок заходів щодо забезпечення запасів боєприпасів і пального, безпеки морських транспортних шляхів і всіх важливих інфраструктур;
- посилення ключових компонентів оборонного потенціалу шляхом нарощування людського потенціалу й потенціалу технологічної та промислової баз, а також перегляду технічного оснащення й ін.

3. ВИСНОВКИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, як країни, що становлять загрозу національній безпеці, Японією розглядаються Китайська Народна Республіка, Корейська Народно-Демократична Республіка й Російська Федерація. Китай останнім часом проводить активну модернізацію своїх військово-морських та військово-повітряних сил, що викликає стурбованість Токіо. КНДР відзначається активним упровадженням ядерної програми у вдосконалення військових засобів. Російська Федерація посилює військову присутність у регіоні й налагоджує співпрацю з НВАК.

Важливу роль у забезпеченні ефективної системи безпеки в регіоні Японія традиційно відводить своєму стратегічному партнеру – США. Водночас усе більше політичні кола сучасної Японії підходять до думки щодо необхідності перед зростаючими регіональними й глобальними загрозами, розширювати національний оборонний потенціал. Певним каталізатором при цьому слугує те, що Японія має нерозв'язані територіальні проблеми з такими країнами, як Росія, Китай та Південна Корея. Якщо у випадку з Росією й Південною Кореєю Японія сама пред'являє права на спірні території, то в суперечці з Китаєм вона змушена відстоювати свій суверенітет над оспорюваними островами.

На сьогодні можна фіксувати лише основні тенденції в процесі розробки концепції оборони й виділити ключові напрями, у яких вона може рухатись. Можемо зафіксувати зростання військового елементу в стратегії національної безпеки Японії на сучасному етапі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. СІПРІ, 2018: Щорічник: озброєння, роззброєння та міжнародна безпека. (2018). Київ: Заповіт.
2. СІПРІ, 2019: Щорічник: озброєння, роззброєння та міжнародна безпека. (2019). Київ: Заповіт.
3. Defense of Japan, 2017 (2018). *Japan Ministry of Defense*. URL: https://warp.da.ndl.go.jp/info:ndljp/pid/11591426/www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/2017.html (accessed: 27.03.2021).
4. Defense of Japan, 2018 (2019). *Japan Ministry of Defense*. URL: https://warp.da.ndl.go.jp/info:ndljp/pid/11591426/www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/2018.html (accessed: 27.03.2021).
5. Defense of Japan, 2019 (2020). *Japan Ministry of Defense*. URL: www.mod.go.jp/en/publ/w_paper/wp2019/pdf/DOJ2019_Full.pdf (accessed: 27.03.2021).
6. Defense of Japan, 2020 (2021). *Japan Ministry of Defense*. URL: https://www.mod.go.jp/en/publ/w_paper/wp2020/DOJ2020_EN_Full.pdf (accessed: 27.03.2021).
7. Diplomatic Bluebook, 2018. (2019). *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. URL: https://www.mofa.go.jp/fp/pp/page25e_000237.html (accessed: 27.03.2021).
8. Diplomatic Bluebook, 2019 (2020). *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. URL: <https://www.mofa.go.jp/files/000527162.pdf> (accessed: 27.03.2021).
9. Diplomatic Bluebook, 2020 (2021). *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. URL: <https://www.mofa.go.jp/files/100116875.pdf> (accessed: 27.03.2021).
10. Фукуяма, Ф. (2005). Новый взгляд на Азию. Россия в глобальной политике, т. 3, № 1, январь-февраль, 134–147. URL: <https://globalaffairs.ru/articles/novyy-vzglyad-na-aziyu/> (accessed: 27.03.2021).
11. Hook, Glenn, D., Gilson, Julie, Hughes, W., Christopher and Dobson, Hugo. (2005). *Japan's International Relations: Politics, Economics and Security*. London and New York: Routledge. Taylor & Francis Group.
12. Hook, Glenn, D., Ra, Mason and Paul, O'Shea. (2015). *Regional Risk and Security in Japan: Whither the everyday*. New York: Routledge. Taylor & Francis Group.
13. Mykal, Olena. (2011). *The EU-Japan Security Dialogue: Invisible But Comprehensive*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
14. Oros, Andrew, L. (2008). *Normalizing Japan: Politics, Identity, and the Evolution of Security Practice*. Stanford: Stanford University Press.
15. Singh, Bhubhinder. (2013). *Japan's Security Identity: From a Peace State to an International State*. New York: Routledge. Taylor & Francis Group.
16. Hanssen, Ulv. (2020). *Temporal Identities and Security Policy in Postwar Japan*. New York: Routledge. Taylor & Francis Group.
17. Iida, Keisuke. (2018). *Japan's Security and Economic Dependence on China and the United States. Cool Politics, Lukewarm Economics*. New York: Routledge. Taylor & Francis Group.
18. Північна Корея запустила у бік Японії дві балістичні ракети. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3214809-pivnicna-korea-zapustila-u-bik-aponii-dvi-balisticni-raketi.html> (accessed: 27.03.2021).
19. Рада безпеки ООН обговорить ракетні випробування Північної Кореї. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3216327-raketni-viprobuvanna-pivnicnoi-korei-obgovorit-rada-bezpeki-oon.html> (accessed: 27.03.2021).

20. Подводные лодки. *MIL.PRESS FLOT*. URL: <https://flot.com/nowadays/strength/submarines/#1> (accessed: 27.03.2021).

THREATS TO JAPAN'S REGIONAL SECURITY

Based on the analysis of the official yearbooks of Japanese government structures – Ministry of Defense and Ministry of Foreign Affairs («White-book of Defense», «Diplomatic Bluebook») identified main threats in the Asia-Pacific region for modern Japan. The key trends in the policy of China, North Korea and the Russian Federation are analyzed, which create tensions in relations with Japan and are reasons of destabilization in the region. Particular attention is paid to military developments and actions carried out by Japan's immediate neighbors. Key measures taken by the Japanese leadership to counter these threats are highlighted. It is determined that around Japan are concentrated states that have significant military potential in both quantitative and qualitative terms. Clear tendencies concerned further increase of military capacity and intensify the activities of armed forces of the region are observed. This makes country's leadership to look for new approaches to solve security problems. In December 2013, a national security strategy was approved. The main purpose of the strategy is to provide peace, stability and prosperity of the international community in the Asia-Pacific region from the standpoint of active pacifism. In December 2018, at conference National Security Council and Cabinet of Ministers of Japan has been approved Main National Defense Program. It defines the defense potential and required level of defense of Japan in the next ten years. Among planned measures aimed at strengthening defense capabilities includes: the increase of opportunities in such new areas as space, cyberspace and electromagnetic space; the increase in naval and air forces, the potential of air attack means, the comprehensive potential of air and missile defense, the potential of mobile deployment and other traditional types of defense; increasing the defense by making stocks of ammunition and fuel; safety of maritime transport routes and all important infrastructures; strengthening key components of defense potential by increasing human potential and the capacity of technological and industrial bases, as well as reviewing technical equipment, etc. It is stated that now it is possible to record only the main trends in the process of developing the concept of defense and identify key areas in which it can move. At the same time, the growth of the military force in Japan's national security strategy at the present stage is recorded.

Key words: security, threat, nuclear program, confrontation, weapons, Asia- Pacific region.

REFERENCES

1. SIPRI, 2018: Shchorichnyk: Ozbroiennia, rozzbroiennia ta mizhnarodna bezpeka. (2018). Kyiv: Zapovit (in Ukrainian).
2. SIPRI, 2019: Shchorichnyk: Ozbroiennia, rozzbroiennia ta mizhnarodna bezpeka. (2019). Kyiv: Zapovit (in Ukrainian).
3. Defense of Japan, 2017 (2018). *Japan Ministry of Defense*. URL: https://warp.da.ndl.go.jp/info:ndljp/pid/11591426/www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/2017.html (in English).
4. Defense of Japan, 2018 (2019). *Japan Ministry of Defense*. URL: https://warp.da.ndl.go.jp/info:ndljp/pid/11591426/www.mod.go.jp/e/publ/w_paper/2018.html (in English).
5. Defense of Japan, 2019 (2020). *Japan Ministry of Defense*. URL: www.mod.go.jp/en/publ/w_paper/wp2019/pdf/DOJ2019_Full.pdf (in English).
6. Defense of Japan, 2020 (2021). *Japan Ministry of Defense*. URL: https://www.mod.go.jp/en/publ/w_paper/wp2020/DOJ2020_EN_Full.pdf (in English).
7. Diplomatic Bluebook, 2018. (2019). *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. URL: https://www.mofa.go.jp/fp/pp/page25e_000237.html (in English).
8. Diplomatic Bluebook, 2019 (2020). *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. URL: <https://www.mofa.go.jp/files/000527162.pdf> (in English).
9. Diplomatic Bluebook, 2020 (2021). *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. URL: <https://www.mofa.go.jp/files/100116875.pdf> (in English).
10. Fukujama, F. (2005). Novyj vzgljad na Aziju. Rossiya v global'noj politike, 3, # 1, Janvar'-fevraf, 134–147. URL: <https://globalaffairs.ru/articles/novyj-vzglyad-na-aziyu/> (in Russian).
11. Hook, Glenn, D., Gilson, Julie, Hughes, W., Christopher and Dobson, Hugo. (2005). *Japan's International Relations: Politics, Economics and Security*. London and New York: Routledge. Taylor & Francis Group (in English).
12. Hook, Glenn, D., Ra, Mason and Paul, O'Shea. (2015). *Regional Risk and Security in Japan: Whither the everyday*. New York: Routledge. Taylor & Francis Group (in English).
13. Mykal, Olena. (2011). *The EU-Japan Security Dialogue: Invisible But Comprehensive*. Amsterdam: Amsterdam University Press (in English).
14. Oros, Andrew, L. (2008). *Normalizing Japan: Politics, Identity, and the Evolution of Security Practice*. Stanford: Stanford University Press (in English).
15. Singh, Bhuhindar. (2013). *Japan's Security Identity: From a Peace State to an International State*. New York: Routledge. Taylor & Francis Group (in English).
16. Hanssen, Ulv. (2020). *Temporal Identities and Security Policy in Postwar Japan*. New York: Routledge. Taylor & Francis Group (in English).
17. Iida, Keisuke. (2018). *Japan's Security and Economic Dependence on China and the United States. Cool Politics, Lukewarm Economics*. New York: Routledge. Taylor & Francis Group (in English).
18. Pivnichna Koreia zapustyla u bik Yaponii dvi balistychni rakety. *Ukrinform*, URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3214809-pivnicna-korea-zapustila-u-bik-aponii-dvi-balisticni-raketi.html> (in Ukrainian).
19. Rada bezpeky OON obhovoryt raketni vyprobuvannia Pivnichnoi Korei. *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3216327-raketni-viprobuvanna-pivnicnoi-korei-obgovorit-rada-bezpeki-oon.html> (in Ukrainian).

20. Podvodnye lodki. *MIL.PRESS FLOT*. URL: <https://flot.com/nowadays/strength/submarines>, 1 (in Russian).

Матеріал надійшов до редакції 06.01.2021 р.

УДК 911.3:338.48(620)(091)

Галина Копачинська,

кандидат географічних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

ORCID ID 0000-0002-9395-8730

kopachinskaja@gmail.com

Ірина Мандрик,

кандидат географічних наук,

доцент кафедри економічної та соціальної географії,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

ORCID ID 0000-0001-9760-0130

mandryk2008@gmail.com

Іван Сугак,

студент 5 курсу освітньо-професійної програми «Регіональні студії»,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

sugakvana@gmail.com

DOI 10.29038/2524-2679-2021-01-220-239

ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ЄГИПТІ

У статті розглянуто Єгипет як одну з провідних туристичних дистанцій сучасного світу. Обґрунтовано необхідність дослідження та аналізу основних етапів становлення туризму в Єгипті. Розкрито характерні риси державотворення Єгипту. Доведено, яким чином історія становлення державності в Єгипті впливала на особливості зародження та еволюції туризму в ньому. Вивчено основні праці вітчизняних і зарубіжних науковців щодо аналізу розвитку туризму та становлення туристичної галузі в державі. Розглянуто наукові методи, застосування котрих дає змогу комплексно вивчити й проаналізувати історичні етапи становлення туризму в державі. На основі отриманих результатів дослідження в статті запропоновано виокремлення трьох